

KOOLIEKSAMI ERISTUSKIRI

LISA 1 EKSAMITEEMAD ja NÄIDISÜLESANDED

ÜHISKONNAÕPETUS

Eksaminandid peavad tundma Eesti Vabariigi ja Euroopa kaarti, oskama kasutada ainealaseid allikmaterjale, tabeleid, graafikuid, pilte informatsiooni leidmiseks, analüüsiks, üldistuste ja järelduste tegemiseks, oma seisukoha kujundamiseks.

Eksamil on vajalik kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust.

Teemad :

1. Ühiskond ja selle areng

Ühiskonna mõiste. Nüüdisühiskonna kujunemine (industriaalühiskond, postindustriaalne ühiskond, infoühiskond, teadmusühiskond). Avalik ja erasektor. Kodanikuühiskond.

Ühiskonna sotsiaalne struktuur. Pluralismi olemus ja tähtsus.

Sotsiaalsed probleemid (tööpuudus, vaesus, kuritegevus jm.), ühiskonna sidusus. Healuriik.

Ühiskonna jätkusuutlikkus. E- riik. Eesti rahvastiku – ja keskkonnaprobleemid.

2. Ühiskonna valitsemine

Riigi mõiste. Riigivõimu tunnused.

Demokraatia põhiprintsiibid ja –väärtused. Demokraatlik valitsemiskord. Korrupsioon.

Valitsemise põhivormid: presidentialism, parlamentarism.

Monarhia ja vabariik. Sotsiaalsed liikumised/ survegrupid ja erakonnad. Poliitilised ideoloogiad. Valimiste funktsioonid, Eesti valimissüsteem, valimiskäitumine, valimiste tulemused.

Koalitsioon. Opositsioon.

Võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõte. Seadusandlik võim. Riigikogu töökorraldus.

Täidesaatev võim. Valitsuse moodustamise põhimõtted. Riigipea. Kohtuvõim.

Õigusriik. Seadused ja õigusnormid. Eesti Vabariigi põhiseadus. Eesti kohtusüsteem. Euroopa Nõukogu Inimõiguste Kohus. Euroopa Kohus.

Riigikontrolli ja Õiguskantsleri institutsioonid. Kohalik omavalitsus. Eesti maakonnad.

Euroopa Liidu institutsioonid.

Inimõigused. Kodakondsus ja selle omandamine. Kodanikuõigused ja –kohustused.

3. Ühiskonna majandamine

Ühiskonna majandusressursid. Riik ja majandus. Turumajanduse toimimine. Ühishüved.

Riiklikud ja kohalikud ning otsesed ja kaudsed maksud. Inflatsioon. Riigieelarve.

Sisemajanduse kogutoodang. Välismajanduspoliitika. Eksport-import. IMF. Ühisraha euro.

Euroopa Liidu (ühisturu) nelja vabaduse olemus ja toimimine argielus.

Tööturg. Tööhõive. Tööpuudus. Tööhõivepoliitika. Rollid tööturul : tööandja ja töövõtja, ettevõtja, omanik, tarbija..

Vajadused ja tarbimine. Säästlik tarbimine. Tarbijakaitse. Laenud. Vaesusriskid.

Sotsiaalne turvalisus: sotsiaalkindlustus ja sotsiaalabi. Euroopalikud põhimõtted sotsiaalkaitse alal. Haridus ja elukestev õpe.

4. Maailma areng ja maailmapoliitika

Maailma rassiline, rahvuslik ja religioosne mitmekesisus. Maailma arengu ebaühtlus.

Globaalprobleemid: rahvastiku-, keskkonna- ja sotsiaalprobleemid. Infotehnoloogia mõju

maailma arengule.

Tähtsamad ülemaailmsed ja regionaalsed organisatsioonid (ÜRO, NATO, WTO, Euroopa Nõukogu, OSCE, Euroopa Liit). Euroopa integratsioon.. Eesti ja rahvusvahelised organisatsioonid;

NÄIDISÜLESANDED

1. Põhiseaduslik valitsemine Eestis. 6 p

1.1. Kuidas on Eesti Vabariigi põhiseaduse kohaselt võimalik muuta põhiseaduse I peatükki ? 1 p

1.2. Leidke põhiseaduse abil, kas väited on õiged (+) või valed (-). Märkige tabelisse, milline põhiseaduse paragrahv (PS §) kinnitab teie vastust. 4 p

Punkti saab iga õige rea eest.

	+/-	PS §
1. Eesti Vabariigi presidendil on õigus välja kuulutada sõjaseisukord		
2. Eesti Vabariigi president võib süüdimõistetule armu anda.		
3. Eesti Vabariigi valitsus valib Eesti Vabariigi presidendi.		
4. Eesti Vabariigi presidendil on õigus välja kuulutada seadused.		

1.3. Kellele lähevad Eesti Vabariigi presidendi ülesanded, kui president ei saa oma ülesandeid ajutiselt täita? 1 p

2. Valimised Eestis. 5 p

2.1. Mida tähendab valimiste regulaarsus Eestis? Vastake ühe näite abil. 1 p

2.2. Aastal 2015 valitud XIII riigikogu erakonnad. 2 p

1) Riigikogu koalitsioonierakonnad on:

2) Riigikogu opositsioonierakonnad on:

2.3. Aastal 2010 kerkis Eestis küsimus valimisea langetamisest 16. eluaastale. Esitage üks pooltargument ja üks vastuargument valimisea langetamisele. 2 p

Pooltargument: _____

Vastuargument: _____

3. Maksud. 4 p

3.1. Riiklikud ja kohalikud maksud . 3 p

6 õiget – 3 p, 4-5 õiget – 2 p, 2-3 õiget – 1 p

Paigutage maksud (numbritega) õigesse lahtrisse: 1 – aktsiisid, 2 – mootorsõidukimaks, 3 – tulumaks, 4 – parkimistasu, 5 – käibemaks, 6 – sotsiaalmaks.

Riiklikud maksud	Kohalikud maksud

3.2. Eestis kehtiv tulumaksumäär on väiksem kui Euroopa Liidu riikides keskmiselt. Kas teie arvates peaks Eestis tulumaksumäära tõstma? Põhjendage seisukohta ühe argumendiga. 1 p

Pigem jah _____ Pigem ei _____

Põhjendus:

4. Eesti Vabariik rahvusvahelistes organisatsioonides ja ühendustes. 4 p

Jagage antud valiku hulgast tabelisse ülesannete või eesmärkide järgi organisatsioonide /ühenduste nimed (lühendid).

7 õiget – 4 p, 5–6 õiget 3 p, 3–4 õiget – 2 p, 1–2 õiget – 1 p

Valik: Euroopa Nõukogu (EN), NATO, Euroopa Liit (EL), OSCE, ÜRO, WTO, IMF

Ülesanne/eesmärk	Organisatsioon /ühendus
1. Rahvusvahelise rahu ja julgeoleku, inimõiguste ning rahvusvahelise koostöö agamine ja majandusliku, sotsiaalse, kultuurilise ning humaanse iseloomuga rahvusvaheliste probleemide lahendamine.	
2. Liikmelisus kindlustab riigile sõjalise julgeoleku, võimaldab tulemuslikult osaleda rahvusvahelises julgeolekukoostöös ja tagada riigi kaitse.	
3. Reguleerib riikide omavahelist kaubandust.	
4. Rahvusvahelise rahasüsteemi stabiilsuse tagamine.	
5. Inimõiguste kaitse ja edendamine ning nende rikkumise ennetamine. Inimõiguste rikkumistele annab õigusliku hinnangu Euroopa Inimõiguste Kohus.	
6. Tegeleb lisaks traditsioonilistele inimõigustele ka vabade valimiste ja demokraatia kaitsega. Inimõiguste kaitset ei vaadelda riigi siseasjana.	
7. Inimeste, kapitali, kaupade ja teenuste vaba liikumine liikmesriikide piires.	

ÕPPEKIRJANDUS:

Raudla, H. Ühiskonnaõpetus gümnaasiumile I osa, Tallinn: Avita 2009.

Raudla, H . Ühiskonnaõpetus gümnaasiumile II osa, Tallinn: Avita 2010.

Olenko, K. Toots , A. Ühiskonnaõpetus . Gümnaasiumiõpik, Tallinn 2005 .